

Euklid, Elementer, Bog VII–IX, Naturlige tal.

Oversat og introduceret af Claus Glunk, Hanne Eggert Strand, Chr. Marinus Taisbak og
Chr. Gorm Tortzen.

Gyldendal, 2023. 274 sider, pris 399,95 kr.

Anmeldt af Toke Knudsen
Department of Mathematics, Computer Science, and Statistics
State University of New York at Oneonta
USA

Tilbage i 2022 skrev jeg en rosende anmeldelse af det første bind af nyoversættelsen af Euklids *Elementer*.¹ Det er med stor glæde, at jeg nu kan skrive en anmeldelse af det andet bind, som indeholder Bog 7–9 af *Elementerne*. I forordet til det første bind, indeholdende Bog 1–2, af Thyra Eibes oversættelse af Euklids *Elementer*, udgivet i 1897, skriver matematikhistorikeren H. G. Zeuthen: “Jeg haaber, at disse to Bøger skulle slaa saa godt an, at hverken Oversætterinden eller Gyldendalske Boghandel vil betænke sig paa at gaa videre. Først da vil Oversættelsen faa hele den Betydning, som jeg her har tillagt den.”² Det er glædeligt, at et så vigtigt projekt som nyoversættelsen af *Elementerne* fortsat har vind i sejlene, drevet af oversætternes entusiasme og forlagets støtte, og jeg ser frem til at se værket fuldendt.

I min anmeldelse af det første bind skrev jeg lidt om de fire forfattere og deres samarbejde. Jeg vil ikke gentage dette her, men det er vigtigt for mig at understrege, at gruppens samarbejde afspejler et fantastisk samspil mellem klassiske filologer og matematikere, og desuden repræsenterer et vigtigt bånd mellem gymnasiet og universitetet. Det er et samarbejde som kommer gymnasieelever, universitetsstuderende og alle med interesse for antikken og matematikkens historie til gode.

1. *AIGIS* 22,1, maj 2022, <https://aigis.igl.ku.dk/aigis/2022,1/Vol22,1.html>.

2. Thyra Eibe, *Euklids Elementer I–II*, København: Gyldendalske Boghandel, 1897, s. xi.

Det første bind af nyoversættelsen indeholder Bog 1–6 af *Elementerne*, som omhandler plangeometri. Det andet bind, som jeg anmelder her, indeholder de næste tre bøger, Bog 7–9. Emnet i disse bøger er de naturlige tal, altså talrækken 1, 2, 3, 4, 5, ... og disse tals egenskaber. Helt fjernet fra geometrien er vi dog ikke, for *Elementerne* behandler tal på en ganske anden måde, end den vi er vant til. Euklid benytter nemlig linjestykker til at repræsentere tal og tallenes indbyrdes forhold. Dette kaldes ”geometrisk aritmetik” (s. 14). Denne særlige måde at beskrive tal og arbejde med tal på kan gøre materialet svært at forstå for den moderne læser. Forfatterne forklarer dog systemet indgående i bogens fremragende indledning, hvori der redegøres for græske tal og talsystemer og pythagoræisk matematik.

Foruden et forord og indledningen, indeholder bogen som sagt en dansk oversættelse af Bog 7–9 af Euklids *Elementer*. Oversættelsen af hver enkelt bog indledes med en grundig introduktion, som beskriver bogens struktur og dens definitioner, aksiomer, postulater og sætninger. Ligesom i det første bind er selve oversættelsen velskrevet og så letforståelig, som materialet kan gøres. Efter oversættelsen af de tre bøger følger hvad forfatterne kalder ”Bemærkninger” i stedet for ”Kommentar”, dvs. at de ikke anses for en videnskabelig kommentar af forfatterne (s. 137 og s. 311 i det første bind). Herefter følger, som i det første bind, en tidslinje, et kort over den antikke verden og både en dansk-græsk og en græsk-dansk ordliste over fagudtryk (listen indeholder også ord fra det første bind, hvilket er ganske nyttigt). Bogen afsluttes med seks appendikser: en dansk oversættelse af matematikeren Theon fra Smyrnas introduktion til Platons værker, kaldet *Matematik for Platonlæsere*; danske oversættelser af to tekster om matematikeren Eratosthenes; en dansk oversættelse af et afsnit fra Plutarchs værk *Om E i Delphi*; et afsnit om kvotientfølger; et afsnit om division; og en liste med samtlige sætninger i Bog VII–IX, som giver et hurtigt overblik. De seks appendikser er supplerende læsning til selve Euklids tekst, og de er udvalgt med henblik på at hjælpe læseren til en større forståelse af *Elementerne*.

Til afslutning vil jeg igen citere H. G. Zeuthen, denne gang fra de afsluttende bemærkninger i det sidste bind af Thyra Eibes oversættelse af *Elementerne*, udgivet i 1912: ”Jeg vil ønske, at mine Bemærkninger maa tilskynde enhver Mathematiker og Matematiklærer, ja enhver, som har interesse for den exakte Videnskabs Tilbliven, til at læse den foreliggende Bog eller helst studere den saaledes, at Læseren ikke, som det saa ofte sker, nøjes med at konstatere, at man i hin gamle Tid kjendte mere eller mindre til dette eller hint, som vi nu mene at vide meget bedre Besked om, men ogsaa lader sig befrugte af de Synsmaader, som hos Euklid træde os imøde.”³ Danmark er heldig at have en så dedikeret gruppe af forfattere, som kan åbne Euklids *Elementer* op for et bredt publikum på præcis denne måde beskrevet af Zeuthen. Jeg kan kun varmt anbefale bind 2 af nyoversættelsen af Euklids *Elementer* til alle med en interesse for oldtidens Grækenland eller for matematikkens historie, og jeg ser frem til udgivelsen af de næste bind i værket.

God læselyst!

3. Thyra Eibe, *Euklids Elementer XI–XIII*, København: Gyldendalske Boghandel, 1912, s. x.